

"Orusten"

Några drag ur en gammal torparens levnadshistoria

Under 1800-talets sista decennier och ända fram till 1930-talet såg man ofta en gammal krokig och vitskägig gubbe åka omkring på vägarna i Bro socken på Stångenäset. Han körde vanligen på en gammal hemmagjord vagn, och som dragare hade han sin ko, ett vackert och välfött djur, som tycktes finna sig väl i att tjänstgöra som häst. Ofta låg det ett par nya stegar eller några välgjorda takrännor på vagnen, ty den gamle mannen var specialist på tillverkandet av sådana. Det gick inte fort fram med denna skjuts, men "Orusten" hade aldrig någon brådska. Han hann likväl under sitt långa liv att göra fler dagsverken än många undra. Mannen ifråga var torparen och snickaren Anders Olsson i Brattön, Bro socken. Han kallades för "Orusten", eftersom han icke var infödd "bruböling", utan var kommen från Orust.

Anders Olsson var född i Röra socken på Orust den 28 september 1839. Till Brattön flyttade han på 1870-talet. Här var han i över femtio år torpare på samma gård, samtidigt som han sysslade med snickeriarbeten för bygdens folk. I början hade han en såg, med vilken han for omkring och sågade bräder åt bönderna. Det var en vanlig stor handsåg, som monterades upp på en ställning, varefter två man drog densamma. En stod därvid över och en under ställningen. Det var, som lätt kan förstås, ett oerhört tungt och påfrestande arbete, men det fanns ingen annan möjlighet på den tiden att erhålla bräder, eftersom maskinsågarna inte uppfunnits. Visserligen tog sådan sågning lång tid, men det hade man gott om då, liksom man även var i besittning av stora mängder tålamod och gott humör.

När Brastads nuvarande kyrka byggdes åren 1874–1876, var "Orusten" med som snickare där. Han sågade då bl.a. alla bräderna till yttertaket. Detta var ju i och för sig ett respektabelt arbete. Ännu mera påkostande blev dock vandringen till och från arbetsplatsen. Han hade nämligen inte sin bostad i Brastad utan måste morgon och kväll gå den långa vägen till Brattön, vilket blev närmare milen. Hur många av nutidens arbetare gör efter den prestationen för ungefär en krona och femtio öre om dagen, på egen kost? Åtminstone skulle väl ingen göra det med glädje och entusiasm såsom "Orusten". Honom bekom de långa vandringarna intet.

”Orusten” var ganska liten och oansenlig till växten. Dessutom var han något puckelryggig sedan ungdomen. På sin ålderdom blev han ännu mera krokig, skinntorr och hopfallen. Men på musklerna var det naturligtvis inte något fel, liksom inte heller på hälsan. Han hade aldrig varit sjuk eller haft några som helst krämpor. Han hade ett ovanligt gott humör, som aldrig svek honom, och han hade alltid oerhört lätt för att komma överens med sina medmänniskor. Visst hade han stora svårigheter och bekymmer att dragas med, men dessa framlade han dock inte för de många människor, som han kom i beröring med. Han ville inte lägga sina bördor på andra utan bar dem själv, hur tunga de än kunde vara.

Alltifrån ungdomen var ”Orusten” mycket kyrksam av sig. Hur tungt arbete han än haft under veckan, gick han alltid den långa vägen till Bro kyrka om söndagen. Det var mer än en mil fram och tillbaka från Brattön, även om han inte gick den långa landsvägen, som gick över Hallinden. Ofta gick han en genväg över Fågelkärrs och Störrebergs utmärker, såvida där var framkomligt för snö. Hur ofta såg jag inte i min barndom den gamle ”Orusten”, då han i den tidiga frostkalla söndagsmorgonen kom ilande utför hällarna vid Störreberg! Det kunde vara mitt i vintern med tjugo graders köld, och då hade gubben rimfrost i skägget, men det bekom honom ingenting. Han hade då vandrat den långa vägen från Brattön, redan innan folket i kyrkbyn ens hade vaknat. Och säkert hade han dessutom gjort ett dagsverke i ladugården där hemma, innan han begav sig i väg. Det vilade ingen trötthet och inga ledsamheter hos den gamle ”Orusten”, fastän han blev både 80 och 90 år och till utseendet närmast liknade en patriark från det Gamla Testamentet. Han blev aldrig gammal till håg och sinne.

Från sin ungdom hade han i kärt minne många goda prästmän både på Orust och i Bro. Ofta nämnde han den blide kyrkoherden Johan Sörman i Tegneby (tidigare adjunkt hos prostén Thudén i Bro) samt pastorerna i Bro på 1870-talet J. E. Sjöholm och Emil Theodor Malmstedt. Stort värde satte han också på prostarna Bolivar Ljungman och Sven Fredrik Wetterberg, av vilka han särskilt beundrade Wetterberg för dennes omutliga rättrådighet och karaktärsfasthet.

”Orusten” hade aldrig försummat – så vitt det varit honom möjligt – att få höra uppbyggliga predikanter. På sin ålderdom levde han på många rika minnen från deras lära och vittnesbörd. Hembygdens vita kyrka älskade han högt, och vad han där undfått hade gjort hans liv rikt och lyckligt. Säkert hade han också här fått mycket av den styrka, som förmått honom att uträtta sitt hart när otroliga livsverk. Förankringen i den eviga livstron hade gjort honom till en lugn och trygg människa, vars sinneslugn och jämvikt ingenting kunde rubba.

I maj 1924 fick "Orusten" i Bro kyrka mottaga Patriotiska sällskapets medalj i silver med konungens bröstbild, med anledning av att han i nära femtio år tjänat som torpare på samma gård. Visst blev "Orusten" glad åt denna utmärkelse, men han glömde den snart och förblev samme trägne arbetare som förut. För honom betecknade inte medaljen ett avslutat livsverk.

Ända m i sin ålderdoms sena höst fortsatte den gamle torparen att arbeta vanligt. Plans valspråk tycktes vara: Verka, tills natten kommer. Han tog verkligen sitt enkla livskall på fullt allvar, i olikhet med så många andra, som "lägger upp" på gamla dar. När Han dog i oktober 1933, föll han på sin post, kan man säga. Men då hade han också fyllt sitt värv redligt. Han blev begravnen på Bro kyrkogård söndagen den 22 oktober 1933. Jordfästningen förrättades av pastor Gerhard Franck. Vid det högtidliga tillfället hade många av bygdens folk kommit tillstädes för att följa den gamle hedersmannen på hans sista färd. Han var vid sitt frånfälle 94 år gammal och Bro församlings äldste innevånare.

I vår oroliga och jäktande tid kan den gamle "Orustens" levnadshistoria ha mycket att säga. Ofta när jag tänker på honom och hans vandringar och trägna arbete, rinner mig osökt i tankarna några strofer ur en dikt, "Till min son", av signaturpoeten Karl Ludvig Östergren:

Och göms din gärning i en okänd vrå, så fyll din plikt med lust och fröjd ändå,
fast ej miljoner mänskoögon se det. Där Gud allsvåldig själv för hären fram, där
är för stoftets son det ingen skam att stå som simpel krigare i ledet.

"Orusten" lämnade inte efter sig något större arv ur ekonomisk synpunkt. Hans torp, där inne i Brattöns skog står numera öde och förfallet liksom så många andra gamla torpställen i obygdena. Men genom sitt goda exempel har han ändå bringat oss ett stort arv i andlig mening, som är mycket mera värt än penningar. Det kan också räknas till de "ädla skördar", som sprungit fram ur torpartorvan. Därför må vi hedra den gamle odalmannens minne!

Sven Rydstrand.